

REGIONAL LANGUAGES

Ilokano Short Story

PANAGAAWID

Synopsis:

Nagbaliw ti taray ti panagbiag ti pamilia ni Jessie idi matay ti asawana. Naulila dagiti tallo nga anakna. Nasursuro ti agsukir dagiti dua a lallaki. Pimmanawda iti poder ti amada. Nabati ni Johanna, ti buridek a babai, iti Cristobal Residences. Di nagustuan ni Johanna ti panangisangpet ti amana iti nobiana, ni Lena a dati nga agtatrabaho iti restobar. Naaddaanda iti anak nga umel. Apaman a makaturpos ni Johanna iti haikul, pinanawanna met ti pagtaenganda. Inkarina a dinto pulos bumaddek iti pagtaenganda agingga nga adda ni Lena ditoy. Intultuloy ni Jessie a sinuportaran dagiti anakna. Agpannuray iti panagtutunos dagiti anakna sakbay nga agkasarda ken Lena. Ngem idi pinanggepda iti agkasar, nairaman ni Jessie iti gulo iti pagisusuruanna. Napilitan a napan nagisuro iti Israel. Awan pay makatawen idi nagpukaw daytoy nga awan ti makaammo ti napnapananna. Idi naipatungpal ti *lockdown* ti pagilian gapu iti Covid-19, nagsaruno a simmangpet iti Cristobal da Peter ken Andrei. Nagpeggad ti biag ni Johanna iti Caloocan. Ni Lena ti nangaramid ti pamuspusan tapno mataming a nasayaat dagiti doktor ken mayawid iti Cristobal. Naimbagan ni Johanne. Intulod ti ambulansia iti pagtaenganda. Nagdedenna met laeng dagiti agkakabsat, karaman ni Fides a kabsatda iti ama. Nabati pay laeng ni Lena iti Quezon City. Ammo ni Peter nga addan positibo a damag maipapan iti amana ket patienna a daytoy ti tamingen pay ni Lena isu a saan pay a nakaawid iti pagtaenganda.

PANAGAAWID

INLUKAT ni Lena ti narakab a tawa a sumango iti daya. Nakadaster iti puraw ken awan suot dagiti sakana. Pininggolna ti sabongan a seda a kortina tapno nawaya a sumarut ti kaipasngay a lawag.

Manipud idi naibilin ti *lockdown*, nagbalinen a kasla paraangan ti al-alia ti matan-awanna manipud ti *steel casement*, iti labes ti pagatbarukong a landok a *gate* ken kongkreto a bakud.

Awanen ti nakairuamanna a karadakad iti agsapa—dagiti ubbing a lumabas a mapan agbasa iti sekundaria iti amianan ti subdibision, ti naanit-it a bisekleta ti aglaklako iti pandesal, dagiti saan pay agbasa nga ubbing a managsapsapa nga agtaraytaray, agaangtot wenno kumarayo kadagiti nagannakda a mapan agtrabaho.

Insaruno ni Lena a linukip ti *steel casement* iti sikigan ti salas a sumango iti pingir ti lote a nairanta a maysa a siled ngem naaramat pay laeng a minuyongan. Nalangto dagiti masetas a naggagetanna nga intukit ken tinaripato idi damona iti agnaed ditoy.

Insarunona a linukip ti basbassit a tawa iti batog ti kosina. Nalang-abna ti nasalemsem a pug-aw ti angin nga aggapu iti bakante a lote iti laud.

Nagipadudot ti danum iti *electric kettle* iti *countertop*, iti ampir ti pagalaan dagiti kutsara ken tenidor. Indalikepkepna ti nagtugaw iti innem-a-katugaw a narra a lamisaan. Inyirigna ti ulona iti pagsanggiran a manguray iti panaglitek ti pagpapudotan.

Imbukbokna ti napaburekna a danum iti puraw a tasa. Nangtimpla iti sangkabassit a Nescafe ken asukar. Nainut wenno igagarana a lumab-ay ti pait ken sam-itna. Binuybuyana ti panaglaok ti kape, asukar ken agas-asimbuyok a danum iti naanat a panagkiwarna.

Iti umuna nga igupna, limmasat ti bara iti bibig ken karabukobna agingga iti rusokna a kasla man nanglitek ti lagipna iti agdama a sasaadenna. Manipud idi naipadamag a mapukpukaw ni Jessie a mangisursuro iti maysa nga *international school* iti Israel. Pettat lattan a nagpukaw.

Ket ita daytoy pandemia iti Covid-19 a mangparparigat iti panagbiagda.

Agawidto met laeng ni Jessie. Iti aniaman nga aldaw, agpakitanto dita ruangan...

Panangan-andingayna iti nakemna iti adun a bigat. Panangan-andingayna ken ni Fides a mail-iliwan unay iti amana.

Adda pay laeng iti siled ti aginnem ti tawenna nga umel nga anakna. Narnekan pay laeng ti turog. Ti ubing ti mangpatpatibker iti nakemna. Mangtengngel iti kasla naingpis laengen a sagut a kumkumpetanna tapno makalung-aw iti nakailussonganna a panagamak ken lidem ti masakbayanna.

Binitbit ni Lena ti tasana a nagturong iti awan ti ridawna a siled nga agpapaay a *study area* ken biblioteka ni Jessie. Adda iti nagbaetan ti panganan ken paglutuan ti pagobraan ni Jessie nga agsurat kadagiti sarita ken daniw nga ipatulodna kadagiti pablaakan wenno agisagana idi iti isurona iti kolehio.

Imparabawna ti tasa iti barnisado a lamisaan a dati a laem ti *laptop* ni Jessie. Intugawna iti nangisit nga *swivel chair* a nagatang idi ni Jessie iti nagrikep nga opisina iti Quezon City, iti asideg ti nagrikep metten a restobar nga immuna a nagsarakanda.

Intangad ni Lena ti immigup iti kape. Intangadna a mangmatmat kadagiti naurnos a libro iti naipalikmut kadagiti alud iti ngatuen ti lamisaan. Maibabaet kadagiti nataratar libro dagiti tropeo ken plake. Maysa ditoy ti ipagpampannakel ni Jessie a plake idi magun-odna ti umuna a gunggona iti panagsurat iti sarita nga Ilokano nga inesponsoran ti maysa a gunglo iti Hawaii.

Inkidemna nga intangad iti pananglagipna. Dagiti naragsak a panagdennada iti pagtaenganda sakbay a nagpa-Israel ni Jessie.

Nagsarakda ken Jessie iti White Dove iti Timog Avenue. Agtawen laeng idi ni Lena iti 24. Saan a regular a kostumer ni Jessie, natayag ken narapis a propesor iti kolehio, mannurat, balo, ken padana a taga-La Union. Rinaem ni Lena iti kinaamo ti rupa ken kinalanay dagiti mata ti balo, ti kinadayawna a makipatpatang, ken dagiti prinsipiona.

Nagdekket ti riknada kalpasan daydi immuna a rabii. Imbuksilan ni Jessie ti panagayatna kenkuana. Inturongnak ditoy ti gasat, insungbat ni Jessie idi inamadna no apay nga iti kas kenkuana iti kastoy a lugar ti pagdatonanna. Ni Jessie ti inturong ti Apo a mangispal kaniak, kunkunana met iti unegna. Nairuangan ti pannakaalawna iti lubong a nakaabsuokanna kalpasan a maiskam ti rekruterna a mapan iti Italy ken abusuen ti maysa a lalaki a kabagianna. Nangrugian ti panakayalikakana kadagiti naregget a mangtagikua kenkuana. Kas ti maysa a negosiante a politiko nga adda darana a Tsino ken ti maysa a PNP general, nga agpada nangipeksa iti panagayatda ken desididoa a mangibalay kenkuana. Ngem ni Jessie ti napilina.

Inserrek ni Jessie a *clerk* iti maysa a kompania iti asideg ti unibersidad a pagisursuruanna. Iti saan a nagbayag, nagbunga ti ayan-ayatda. Pinagsardengna nga agrabaho. Inawisna ti panagdennada iti pagtaenganna.

Naipundar da Jessie ken daydi asawana ti napusiaw a duyaw ti pinturana a *single detached* a bunggalo iti *medium-cost housing* iti Cristobal Residences a masarakan iti nangato a paset ti Rodriguez, Rizal. Pimmusay ni Trining, maysa a *teller* ti Landbank, gapu iti kanser ti bara. Tallo dagiti inulilana nga agtawen iti manipud 9 agingga iti 14.

Maawatanna met ketdi no saan a kayat dagiti anak ni Jessie a sukatanna ti inada. Napagpatanganda dayta ken Jessie idi sakbay a yawidna ni Lena iti Cristobal.

Adayo ti rikna dagiti dua a lallaki iti amada, wenna nasukir kadagiti pagayatanna. Imbilang ni Jessie a paset laeng daytoy iti panagdakkelda nga awan ti inada a mangiturong kadakuada.

Yan-anusmo koma pay laeng, addanto panawen nga agbalbaliwda, kuna ni Jessie. Makaurayak, insungbat ni Lena.

Adda yaya dagiti ubbing a nagaywan kadakuada, masansan a kakabagianda. Ngem marigatanda a masuruan dagiti ubbing. Ammodan ti agpipinnasakit. Nagtalaw ni Peter, ti inauna. Nagkamang iti pagtaengan ti lolada iti ina iti Sudipen, La Union. Simmaruno met ti maikadua, ni Andrei, a simmurot ken ni manongna idia Sudipen idi maturposna iti *senior high school*.

Ni Johanna a buridek ken ti katulonganda a baket ti nadanon ni Lena idi damona a sumrek iti pagtaenganda iti Cristobal. Sikogna idin ni Fides. Uray idi damo, saanen a naurnos ti pannakitunos kenkuana ni Johanna. Idi impasngayna ni Fides, napalalon ti panagsukir kenkuana ti balasitang. Adu a panagrasaw ken nasasakit a balikas nga imbatona kenkuana. Inibturan ni Lena dagitoy. Iti naminsan nga impalagip ni Johanna iti naggapuanna a trabaho, ken iti dina panangbigbig a kabsatna iti ama ni Fides, nadisuanna ni Johanna.

Naammuan dagiti manong ken kakabagianda iti Sudipen ti napasamak. Nagbalin a kontrabida ni Lena iti biag dagiti agkakabsat.

Agbabbabawi ni Lena iti inaramidna. Idi pinagpili ni Johanna ti amana no isuda nga anakna wenna ni Lena ti alaenna iti rasonna. Awan ti pinili ni Jessie.

Saanen a pinagpagunian ni Johanna ni Lena agingga idi maturposna ti haikul. Napan met nakipagnaed iti maysa nga ikitna a maestra a kabsat ti inana iti Caloocan. Imbatina ketdi dagiti balikas a dinto pulos dumapdap-aw iti pagtaenganda agingga nga adda ni Lena ditoy.

Ngem uray awan iti poderna dagiti ubbing, intultuloy ni Jessie a sinuportaran ti panagbasada. Mangnamnama nga agtutunos met laeng dagiti agkakabsat ken agsublida iti dimmakelanda a balay. No makatulongak la koma, sangkakuna ni Lena.

Nagbalin a kondision ti panagkasarda ti panagtutunos nga umuna dagiti annak ni Jessie ken ti panangawatda ken ni Lena iti pagtaenganda. Dina met kano urayen a kastada nga agnanayon. No bilang nga awan ti pagbaliwanda, ituloyda latta ti panggepda a matrimonio. Iti panawen a saanen a *minor* dagiti ubbing.

Idi selebraranda iti maikapat a panagkasangay ni Fides, inkeddeng ni Jessie iti panagkallaysada iti sumaruno a tawen.

Ngem saan a napasamak dayta. Maysa a gulo iti napasamak iti pagisursuruan ni Jessie. Para iti karadkadna, napilitan a napan nagisuro iti Israel babaen ti awis ti maysa a kabagianna a nabayag metten a mangisursuro iti maysa nga *international school* ti pagilian. Nasayaat latta met ta dakdakkal ti masueldo ni Jessie iti abrod, ken inyang-angawna nga “*at home*” iti Israel ta kasla aglanglanga met a taga-Middle East. Nagluas daytoy sumagmamano laeng a lawas sakbay ti *lockdown*. Ngem awan pay makatawen ti kaaddana iti pagilian, pettat lattan a nagpukaw. Awan ti ebidensia. Awan maarikapna a rason.

Kadarato tawaganna ni Mr. Nathaniel Reyes iti embahada ti Israel iti Manila maipapan iti *update* ti panagpukaw ni Jessie. Ngem idi agangay, ken makadlawen iti pannakais-isturbo ti opisial, immanamong ni Lena iti kiddaw ni Mr. Reyes nga aguray lattan iti awag. Impasigurado met ketdi ti opisial a ti sumaruno nga awagna, siguraduenna a positibo ti ipadamagna. Sinaludsodna no ania ti positibo a kayatna a sawen. Makita a sibibiag pay ti asawam, inlawlawag ti opisial.

Ngem nabayagen daydi, lima wenna innemen a bulan ti napalabas. Awanen naurayna nga awag. Awanen ti positibo a damag.

Dina napupuotan ti pannakairidepna. Agalas sieten iti bigat. Nabaawen iti kagudua iti tasa a natedda iti kapena. Impaknina ti tasa iti lababo. Nagsubli iti salas.

Awan ti adu a maaramid. Mauman kadagiti mabubuyana a *video* iti Facebook ken YouTube. Dagiti report maipapan iti *lockdown* a napno iti damdamag maipapan kadagiti umar-araraw iti sangkaballing a tulong kadagiti nakaat-atiddog a pila. Manen, aguray iti idanon dagiti *barangay tanod* ken *health worker* nga ayuda a bagas ken sumagmamano a delata ken *instant noodles*, kape ken gatas. Sagpaminsan, adda itedda nga itlog ken karne ti manok.

Dagiti tanod met laeng ti mabaonna a gumatang kadagiti abastoda. No dadduma italekna ti ATM-na a mangiruar iti gatad a kasapulanda. Ngem makarasanen ti urnongna iti banko. Sakbay ti pandemia, agaw-awat ni Lena kadagiti labaanna wenna agpaay a katulongan iti agmalem tapno laeng manayonan ti urnongna.

Nataldiapanna ti nalitem a nalabaga ti payyakna a kulibangbang a kimpet iti kortina. Saan nga agkutkuti ken nakaukrad dagiti naingpis a payyakna. Madi ti nagparikna kenkuana.

Ngem idi maasitgan ni Lena, maysa gayam a gangandiong a kulibangbang a kas dagiti ar-aramidenna a *silk butterfly* nga ipapaobra ti maysa a negosiante iti kaarubada idi sakbay ti pandemia. Mabayadan kada pedaso a maileppasna. Ngem naisardengen ti panagaramidda iti kulibangbang. Adda la imbatina nga abalbalayen ni Fides, a kas ti nakitana.

Ngem dina naaluadan ti panagkeppet ti barukongna. Kayatna ti ibulos ti riknana. Natukay idi matimudna ti nakapsut ken agsasaruno a panaguyek ni Fides.

Simrek iti siled. Pinidutna ti *face mask*-na a naiparabaw iti tokador.

Nagsenias ni Fides a madi ti bagbagina. Dinapadap ni Lena ti musing ti ubing. Nabara. Kasla immuli iti nangato a lugar ti ubing ti panangkamatna iti angesna. Agsasaruno a panaguyekna iti namaga.

Dimo koma ipalubos, Apo, intanamitimna. Nagkintayeg a nakapanunot a maammuan dagiti opisial ti barangay ket ibagada lattan a positibo iti *virus*. Ilimedna laengen, ngem madandanagan ti unegna iti mabalina a mapasamak no dina mataming a nasayaat ti an-anayen ti anakna.

Pinainumna ni Fides iti gatas. Sinapsapuanna ti lana iti ulo, likud, gurong ken takiagna. Panagriknana kasla awanen ti lasagna iti in-inut a pangkuttongna.

Linuktanna ti tawa iti siled. Dinan ginangtan ti bentilador tapno mailing-etna ti bara ti bagina.

Binantayanna ti anakna a nabiiit laeng met a nakaturug. Rimmuar idi agluto iti pammigatda nga agina. Nangala iti pempenna a Lucky Me, sa pinettakanna iti itlog iti digona. Pinakanna ti ubing apaman a makariing. Nagprito laengen iti *hotdog* a pinagsanguanda iti pangngaldaw. Pinilpilitna ni Fides a mangan ta awan gaganasanna. Sinuobanna ti ubing idi sakbay a maturug iti malem.

Nagnadnad ti bara iti bagi ni Fides iti maikatlo nga aldaw. Isu latta a nakapsut ti panagangesna. Idi indanon ni Eliseo ti ayuda iti pagtaenganda, binilinna daytoy a gumatang iti agas iti uyek ken gurigor no makawaya.

Dinamag ti agduapulo ti tawenna a tanod no adda agsakit iti balayda, ngem naglibak ni Lena. Imbagana a panagsagana laeng no bilang ta adda agsakit kadakuada nga agina.

Inyawatna ti nakasupot a lima a gasut iti tanod. Isab-itnanto ti gatanggenna iti nagkuntirad a paset ti *gate*, nga isu met laeng ti pangisabsab-itanna kadagiti ayuda.

NAGSARDENG iti batog ti *gate* ti puraw a *taxi* a nagluganan ni Andrei. Sakbay ti panagluluto iti pangaldaw ken nadagaang ti panawen.

Naluktanen ni Lena ti *gate* sakbay a makadissaag ti baro. Natayag ken napino a bagi, napudaw, panguloten ti lampong a buokna. Uray natakkaban iti nangisit a N-95 ti akimbaba a paset ti rupana, mairupaan latta ni Lena a kaing-ingas ni Jessie. Ti nalanay a mata, napuskol a kiday ken natangos nga agong ken sukog ti rupana.

Nakasiorts ni Andrei iti *khaki*. Nakatisert iti nangisit a kas met laeng ti suotna nga awan ti mediasna a sapatosna. Simrek iti balay a bitbitna ti dakkell a maleta ken baklayna ti *backpack*-na.

Idi laeng kanikadua a tinawagan ni Andrei ni Lena. Imbagana a no mabalin agkamang ditoy ta kumaro unayen ti kontaminasion ti *virus* iti Sta. Ana idia Manila a pagdagdagusanna. Sakbay a *ma-lockdown*, tinamingna a dagus ti ipapanawna. Kompleto ti bakunana ken adda pasensna a napirmaan ti barangay. Nabati ti nobiana ta napan met nagkamang iti pagtaenganda iti Tondo.

Nakatulong ti dati a kaklaseana iti elementaria nga anak ti kapitan tapno makastrek iti Cristobal a saanen a kasapulan a makuarentena iti pasilidad ti barangay. Inlimesna ti pudno a naggapuanna. Pinagkarida laeng a saan a rumrummuar iti pagtaenganna apaman a makasangpet. Ti met laeng anak ti kapitan ti nakaammo a nangarkila iti *taxi* a binayadan ni Andrei iti dua ribu a pisos.

Simmabet met ni Fides a sangkamingmingna ti kasangpet. Dina mabalin nga asitgan. Nakapadiama ken naka-*sweater* iti maris-langit a kaasmang ti *face mask*-na. Kinablaawan daytoy ni Andrei. Kinomustana no ania ti ar-aramidenna. Saan a simmungbat ti mababain nga ubing.

Nagderetso ni Andrei iti siledda idi ken manongna a Peter iti ampir ti salas. Naurnosen ti pagturoganna. Insimpana laengen dagiti gargaretna.

Ni Andrei ti immuna idi a nagpakita ken ni Lena iti Cristobal. Pimmasiar a kaduana ti nobiana tapno maki-*reunion* kadagiti kakalasena iti elementaria. Nagtalinaedda laeng ti maysa nga aldaw.

Saan nga inleppas ni Andrei ti kursona nga Engineering iti unibersidad iti La Union ta dina mayulo iti panagbasana gapu iti awis ti interesna, *digital artwork* wenno *animation*. Insungsong ti kasinsinna a babai a maysa a *graphic artist* iti Makati. Nakipagnaed ni Andrei iti pagtaengan iti kabagian ti kasinsinna iti Makati sa immakar ken ti nobiana iti maupaan a siled iti Sta. Ana.

“Awan a talagan iti damag ken ni *daddy*, tita?” sinaludsod ni Andrei. Sangsanguendan ti pangngaldawda.

“Awanen damagko. Ngem mangnamnamaak...”

“Inawatkon nga awanen ni *daddy*, tita... ngem no biglanto latta nga agpakita, nasayaat la unay.”

“Agkararagtayo laeng, Andrei.”

“Ad-adda a pampanunotek ti kasasaadtayo a ma-Covid, tita.”

Impudno ni Andrei a di kayat ti nobiana iti agpabakuna ta kontra kano daytoy iti pammati ti pamiliana isu a dina mabalin nga isurot iti Cristobal.

“Ken dida kayat, tita, iti kas kaniak a saan a nakaturpos iti kolehio ken ti la kan’ kompiuter ti sangsanguek... kayatda a sumrekak iti opisina wenno ania a trabaho a pangbiagko iti anakda.”

“No addanto anakyo, mabalin a maawatdaka met laeng ken ti apokoda.”

“Diak kayat ti adda anakna, tita,” insungbat ni Andrei. Adda pait iti timekna.

Maay-ayatan ni Fides iti kaadda ti manongna. Katkatawaanna ni Andrei ta dina maawatan ti isenias ti ubing kenkuana, wenna dina ammo nga isenias iti ibagana.

Ad-adda nga agpupok ni Andrei iti siledna ngem iti agtalinaed iti salas. Ti laeng *laptop* ken no ania dita a *gadget* nga insangpetna dagiti pigtipigitenna iti agmalem. Rummuar laeng no mangan ken agbanio.

“Daytoy ti pagragsakak, tita,” insungbatna idi dillawen ni Lena ti panagpuppupokna. “Ti agparpartuat kadagiti banag a saan pay a nakitkita. Siak ti makaammo iti kayatko ng aramiden, ti kayatko a mapasamak...”

“Napintas dagiti drowingmo, makaay-ayo dagiti kolorna... Sika gayam ti immalaan ni Fides, nalaing met nga agdrowing.”

Innayon ni Andrei a no maipatulodna ken magustuan ti kompanya iti Canada ti ob-obraenna a proyekto, dakkel ti matangdanna. Kayatna kano met ti agtrabaho iti abrod a kas iti amana.

Impalagip ni Lena a napilit nga agabrod ni Jessie gapu iti panagpeggad ti biagna ditoy. Iti laksid ti pammatalged dagiti komunidad dagiti mannurat a mangilaban kenkuana ken kakaduana a nairaman iti gulo, inawatna latta ti *offer* a mangisuro iti Israel.

“Nagabrod ni *daddy* ta kayatna nga itultuloy ti pagragsakan ti biagna nga aramiden... ti panagisurona ken nawaya a panagsuratna iti kayatna. Adayo iti gulo.”

MAYSA a nangisit a Yamaha NMAX ti nagsardeng iti batog ti balay iti agmatuon. Dimsaag ni Peter. Inikkatna ti *helmet*-na. Sinabet ni Andrei a kabsatna. Maysa laeng a dakkel a *backpack* ti awitna. Nakapantalon daytoy iti nalitem a maong a tinernuanna iti puraw a tisert a nangisabitanna ti nakupin a *shades*-na ken rinitupanna ti nangisit nga *hoodie*. Puraw ti suotna a balat a sapatos.

Agkataytayag dagiti agkabsat ngem nabagbagi ni Peter. Panguloten ti buokna ken napudaw ngem awan unay ti pagkaingasanda. Naalana iti inana dagiti pangusipeten a mata ken nabukel a rupa.

“*Hi, tita,*” inkablaaw ni Peter idi mataldiapanna ni Lena a nakamatidder iti ruangan. Inserrek ni Peter ti motorna iti inaladan.

Damo a makita ni Peter iti personal ni Lena iti pagtaenganda idi kanikadua a tawen a dimmap-aw iti Cristobal a nangkiddaw iti amana iti kasapulanna a gatad nga igatangna iti *laptop*-na ken motorsiklo nga usarenna a sumrek iti trabahona. Apaman a maalana ti kayatna iti amana, simmebet met laeng a dagus a dina man la inasitgan ni Fides.

Kas ken ni Andrei, saan a nakaturpos ni Peter iti kolehio. Naawis ti barkadana nga ag-*call center* iti Taguig ket naayatanen nga agrabaho. Naammuan ti amana idi agangay a nabagsak daytoy kadagiti *subject*-na a nakakugtaranna iti pagadalanda.

Na-lay-off ni Peter iti sumsumrekanna gapu iti Covid. Inkarida met a pagsublienda iti trabaho kalpasan ti pandemia.

Adu ti na-Covid iti Taguig. Napupok iti siledna. Idi maduktalan a positibo iti *virus* ti kaduana iti balay, nairaman met ni Peter a nakuarentena iti mano nga aldaw. Awanen ti nabati nga urnongna ken nagbibig laengen babaen ti tulong ti barangay. Insina pay ti nabayagen a nobiana.

Ni Andrei ti nangawis iti kabsatna nga agawid laengen iti Cristobal. “Umay latta ditoy ni Peter, balayyo met daytoy,” kinuna kano ni Lena idi ipakaammo ni Andrei ti panggepna ken ni manongna.

Ti met laeng dati a kaklasean ni Andrei nga anak ti kapitan ti nagpatulonganda a makastrek ni Peter iti subdibision nga awan sawsawirna. Saanen nga aglasat iti *quarantine facility*.

Nagbayad iti dakkel tapno mabakunaan iti Pfizer iti maysa a klinika ken makaala iti pases iti munisipio. Inlakona ti *laptop*-na tapno adda paggastosna ken usarena a panggasolina iti motorna.

“Awan latta damagmo ken ni *daddy*, tita?” sinaludsod ni Peter.

Inasitganna ni Lena a madama a mangisagsagana iti pangrabiida.

Naladawen a malem. Naulimek ti aglawlaw malaksid ti pasaray panaguni ti saltek.

“Awanen damagko.”

“Kinapudnona, tita, agpal-*follow-up*-nak met iti Israel *embassy*. Intedda ti nagan ni Mr. Nathaniel a kapatangko.”

“Nathaniel Reyes. Isu met ti kontakko... ngem kunana met nga umawagto latta no adda positibo a damag.”

“Dayta met ti imbagana, tita... ngem nabayag metten. Kasla kayatko ti umawag koma manen kenkuana.”

“Saanen... saan pay. Ngem, ammom, mangnamnamaak a sumangpetto met laeng ni *daddy*-yo. Ti *wish*-na a makitanakayo a kompleto ditoy balay ti kanayon nga ibagbagana.”

Naisardengna pay ti nagiwa iti kamatis iti naudi nga insawangna. Intangadna, Immanges iti naueg.

“Sapay koma ngarud, tita. Agbabawiak kadagiti inar-aramidko ken ni *daddy*.”

“Maawatannakayo. Kitaem, dinakay’ liniwayan a sinupsuportaran iti kayatyo.”

“Wen met ketdi, tita, ngem adu dagiti basolko kenkuana...kadagiti kakabsatko. Saan a nakaturpos ni Andrei a kas kaniak. Ni Johanna...”

Addan iti maikatlo a tukad ni Joahan iti kursona a Literature Studies iti FEU. Idi damo, nagupa iti maysa a dormitorio iti asideg ti pagadalanda a ti amana ti nagbaybayad. No kaskasano,

isunto laeng ti mapagturposna nga anakna iti kolehio. Ngem idi nagpukaw ti amana, nagsubli met laeng ni Johanna a nakipagnaed iti balay ti ikitna iti Caloocan. Saanen a simrek iti naudi a semestre.

“Nalpasen dagidiay... ti importante addakay’ ken Andrei ditoy, nalasatam ti Covid...”

“Tita, *sorry*, akuek a kinagurak ni *daddy* iti kaaddam ditoy.”

“Maawatankayo met nga anakna.” Ngem no bilang ta agtultuloyen a mapukawna ni Jessie, panawanna met laeng ti balay. Pagtaengan daytoy dagiti agkakabsat. Ngem dina kayat nga isawang dayta. Dina kayat a panunoten. Agawidto met laeng ni Jessie. *Iti aniaman nga aldaw, agpakitanto dita ruangan...*

“Ni Johanna ti pampanunotek, tita. Dakkel ti gurana ken *daddy*, ken uray dakami a manongna. Binabbabalawnakami iti panangibatimi kenkuana ditoy nga agmaymaysa.”

Idi laeng met a maasitgan ni Peter ni Fides. Mariknana a maay-ayatan la unay ti ubing a makita ti maysa pay a manongna. Nalaklaka daytoy a kasarsaritana ngem ni manongna nga Andrei. Ammo ni Peter ti agangaw ken manglailo. Makaawat kadagiti senias dagiti imana. Kaduaen ti ubing iti panagbuyana iti TV wenno ti panagmeriedana iti malem, agay-ayam iti selpon, wenno agpaing iti minuyongan.

Nadekket a barkada ni Peter ni Eliseo ken dadduma pay a tanod. Imbes ngarud nga urayenda ti ayuda nga irikus ti barangay kadagiti kabalbalayan, motoren laengen ni Peter nga alaen dagitoy iti *barangay hall*. Isu payen ti mabaon ni Lena a mapan aggangang iti abastoda.

Ngem iti naminsan nga aldaw, naliday a nagawid ni Peter. Nagpositibo iti Covid ni Eliseo. Saanen a nakalasad iti maikadua nga aldaw nga inagalna ti rigatna nga umanges. *Close contact* ni Peter. Nabilin a mayadayo iti kaduana iti balay iti uneg ti sumagmamano nga aldaw. Immakar ni Andrei iti *study room* ni *daddy*-na tapno mausar ni Peter ti sileda a mangyadayo ti bagina iti

kabbalayna. Saan a kas iti napasamak kenkuana idia y Taguig. Awan ti ania a panaglagawna. Adda iti imeng ti pagtaenganna.

SIMMANGPET ti damag maipapan iti panagpeggad ti kasasaad ni Johanna. Naipatulod ti mensahe iti selpon ni Andrei. Naggapu iti ikitda iti Caloocan. Adda kano ni Johanna iti *isolation facility* iti Bagumbong. Ti laengen *oxygen* ken agas nga ipapaay ti RHU ti mangbibigay kenkuana. Saan a mabalin nga awaten dagiti dadakkel nga ospital ta awanen ti bakante a siled wenno kama. Awan ti mayat nga umasideg kadagiti adda iti pasilidad ta kaamakda ti pannakayakar ti *virus* kadakuada.

“Imbagak a yawiddayo laengen ditoy, tita,” kinuna ni Andrei. “Mabalin kano met no adda mangiruar... ken kapatang a tao a mangipalubos iti pannakaibiahe ti pasiente.”

Saan a makasungbat ni Lena. Nauneg ti pampanunotenna.

“Tita, ammok a di kayat ni Johanna iti bumaddek iti balay agingga nga addakayo ditoy... Ngem no kastoy ti situasion...”

“Saan a problema kaniak dayta, Andrei. Mabalin met a pumanawkam’ ken Fides ditoy no isu’t kayat ni Johanna. Tamingenyo a nasayaat ti kabsatyo... napatpateg a dakayonto ti masangpetan ni *daddy*-yo ditoy.”

“Sibibiag pay kadi ni *daddy*?”

Nagulimek laeng manen Lena. Adda ammona a mabalin nga aramiden.

“Papananyo ngarud iti kastoy a situasion, tita?” sinaludsod ni Peter a nangiwalin iti saludsod ti kabsatna. “Siak ti masurot, saan a ni Johanna.”

Dumdumngeg laeng iti asideg ni Fides. Inseniasna ti saludsodna no kaano met nga agawid ni Johanna. Insensias ni Lena nga asidegen. Pinennekna pay no adda agpayso manangna.

Nagtung-ed ti inana.

Saan a makaidna nga agmalmalem ni Lena. Saan a nakaturog nga agpatnag.

Mangruging nga aglawag idi bumangon ti kabigatanna. Inlukatna ti narakab a tawa a sumango iti daya. Pininggolna ti sabongan a seda a kortina tapno nawaya a sumarut ti kaipasngay a lawag. Insarunona a linukip ti *steel casement* iti sikigan a sumango iti minuyongan. Inyududina ti basbassit a tawa iti batog ti kosina. Simrek ti nasalemsem nga angin.

Nagpapudot iti danum iti *electric kettle*. Isu met a rimmuar ni Peter iti siledna. Nangtimpla iti kapena.

“Siakon ti mapan ‘diay Caloocan, tita. Kitaek no ania ti maaramidak.”

“Ditoykay’ laeng. Siak ti mangyawid ken ni Johanna...”

“Ngem, tita...”

“Bay-andak a mangaramid ‘ti pamuspusan.”

Simrek iti siledda ken Fides. Nalukag ti ubing ket immarakup a dagus iti inana. Linukatan ni Lena ti tawa. Nawayaan ti aangsanna.

Iti malem, binilinna ni Peter a dumawat iti tulong iti anak ti kapitan, wenno asino a mabalin a makatulong kadakuada a makaala iti pases manipud iti barangay, munisipio wenno dagiti polis.

Desididon ni Lena. Awan maaramidan ni Peter. Inasikasoda ken Andrei dagiti kasapulanna. Nakapatangda payen ti am-ammoda nga agmaneho iti *taxi* a mangitulod ken ni Lena iti Caloocan.

“Siguradokayo, tita, nga adda maasitganyo ‘diay a tumulong kadakayo?’” sinaludsod ni Andrei.

Dina masungbatan ni Peter. Ngem agtalek iti pampanunotenna nga aramiden. Binilinna laeng dagiti agkabsat nga aywananda a nasayaat ni Fides.

Nakaturrog pay laeng ni Fides idi agrubbuat ni Lena iti aldaw ti Domingo. Nabilinnan ti anakna idi rabii. Inagkanna daytoy sakbay a rimmuar iti siled. Agur-urayen ti *taxi* iti ruar.

Intulod dagiti agkabsat agingga iti *gate*.

“No addanto man mapasamak kaniak, agkarikayo koma kaniak a diyo baybay-an iti tunggal maysa.”

“Tita, no kasta ti saoyo, dikay’ palubosan,” kinuna ni Peter.

“Didak pakadanagan. Adda met selponko. Mabalindak latta nga awagan, wenno awagankayo no adda *i-update*-ko maipapan iti adingyo.”

Awan naaramidan dagiti agkabsat. Napartak a nagtalikud ni Andrei a nagsubli iti obraenna iti *laptop*-na. Nagtalinaed ni Peter a nangbuybuya iti yaadayo ti *taxi*.

Ngem no apay ketdi a di makapanaw ni Lena, saanda metten a makontak ti numero ni ikitda ‘diay Caloocan. Ken dagiti simmarsaruno nga aldadaw, dida metten makontak ti numero ni Lena. Ngem naisakbayna met nga imbaga a nakadanonen iti *isolation facility*, nakatungtongnan dagiti doktor a nagkari a tamingenda a nasayaat ni Johanna. Ngem idi agangay nakontakda met laeng ti numero ni Lena. Agkirkiriring, ngem dina sinungsungbatan ti selponna.

Awanen ti damagda.

Ammo ni Peter nga adda inasitgan a nangato a tao ni Lena tapno mataming a nasayaat ti kasasaad ni Johanna.

Ken ammo ni Peter nga adda pay sabali a nakakumikoman ni Lena. Dayta ti naammuanna ken ni Mr. Nathaniel Reyes idi tumawag ti opisial iti selpon ni Peter sumagmamano a lawas kalpasan ti ipapanaw ni Lena.

INTULOD ti ambulansia ni Johanna iti pagtaenganda iti Cristobal. Adda kaduana a *nurse* ken dua a *police escort*. Makatutuduen ti nakuyem a tangatang iti naladawen a malem.

Naka-*sweater* iti puraw ken atiddog ti giritan a paldana. Umaboten iti siketna ti kaatiddog ti naiwakray a buokna. Nabessag ken adda panaglulupoyna ngem kabaelenna met ti magna. Inisemanna dagiti manongna a siraragsak a nangpasangbay kenkuana. Dida impagarup a makitada pay a sibibiag. Uray saanda a maarakup ti adingda, saanen a nasken.

Nadlaw ni Johanna ti panaglinged ni Fides iti rikep ti ridaw. Inisemanna daytoy idi sumirip ti ubing. Adda igemna a kulibangbang nga abalbalayna.

Kasla tawen ti limmabas ti nasurok makabulan manipud napan kinita ni Lena ti kasasaadna. Dina personal a nakita ni Lena ngem naibagada nga adda nangasikaso a ‘kabagianda’ a babai a naggapu iti Rodriguez. Nagpilit ti babai uray ammona a delikado iti *isolation facility*. Napaneknekanna a ni Lena daytoy idi dimteng ti damag kenkuana a kimpet met ti *virus* iti babai a taga Rodriguez. Nagdelikado ti biagna ket naitaray daytoy iti ospital iti Quezon City babaen ti tulong ti lokal nga opisial ken dagiti polis.

Sinango ti bumaketen a nurse dagiti agkabsat. Awan ti maaramidanda no di ipangag ti adu a bilin ti *nurse* tapno agtultuloy ti yiimbag ni Johanna ken masalakniban met ti kasasaadna nga agkakabbalay.

Binay-anda ti *nurse* a nangkuyog ken ni Johanna idi simrek iti balay. Masapul a makitana ti situasion ti balay ken mapennekna a *safe* ti pasiente ken kabbalayna iti naisagana a pagpainganna a siled.

Simmurot ni Peter iti likudanda. Ginangtanna ti silaw iti salas ta nalidemen ti uneg. Naguni manen ti saltek.

Ngem sakbay a simrek ni Johanna iti siled, intallikudna ti timmaliaw ken ni manongna.

“Ibagayo ken ni Fides, nga agawidto met laeng ni *mommy*-na.”

Nangngeg ni Fides ti imbaga ni Johanna. Ket makasangit pay ti ubing a nangisenias ti kayatna nga ibaga. Saan a maawatan ni Johanna ngem ammona a maragsakan unay ti ubing. --

###